

Nationaal Park De Meinweg, ontstaansgeschiedenis organisatie en doelstellingen

C. van Seggelen, secretaris Nationaal Park De Meinweg, Postbus 5700, 6202 MA Maastricht

Over de hele wereld stichten landen Nationale Parken. In 1872 werd het eerste park opgericht, het Yellowstone National Park in de Verenigde Staten. Het gevoel dat er iets gedaan moest worden ter bescherming van natuur en landschap waren toen belangrijke drijfveren. Wereldwijd kreeg dit idee navolging en tegenwoordig liggen overal Nationale Parken, van het Hwange National Park in Zimbabwe (1.465.000 ha) tot het Northeast Greenland National Park met 97.200.000 ha, veruit het grootste in de wereld (ANDREASEN *et al.*, 1991, SOLOMON & WILLIAMS, 1991). In 1909 kreeg in Europa het eerste Nationale Park in Zweden gestalte (Sarek en Stora Sjöfallet National Park). Hoe in Nederland de Nationale Parken zijn ontstaan, op welke wijze De Meinweg tot Nationaal Park is ingesteld en hoe de organisatie ervan in elkaar zit, komt in dit inleidende artikel aan bod.

NATIONALE PARKEN IN NEDERLAND

De twee oudste Nationale Parken in Nederland zijn ontstaan uit particuliere initiatieven. Al in 1930 werd de Veluwezoom door de Vereniging Natuurmonumenten uitgeroepen tot Nationaal Park. In 1935 volgde de Hoge Veluwe, een initiatief van het echtpaar Krölller-Müller. Pas in 1975 vatte het idee voor de oprichting van een stelsel van Nationale Parken bij de overheid post, nadat Nederland zich in 1969 had aangesloten bij internationale afspraken over het instellen van grote waardevolle natuurgebieden als Nationaal Park. Het is tijdens dezelfde conferentie in 1969 (New Dehli) dat door de IUCN (International Union for the Conservation for Nature and Natural Resources, tegenwoordig de World Conservation Union geheten) is vastgesteld wat wel en niet een Nationaal Park mag heten. De IUCN onderscheidt wereldwijd zes categorieën van beschermde natuurgebieden en landschappen, uiteenlopend van wildernisgebieden (categorie I) tot ecosystemen met meervoudig gebruik (categorie VI). De meeste Europese en ook Nederlandse Nationale parken vallen onder categorie IV (habitat- en soortbeschermingsgebieden).

In 1975 publiceerde het Ministerie van Landbouw en Visserij (thans Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit; verder LNV) een regeringsnota, als onderdeel van de drie groene nota's (de Nota Nationale Parken, de Relatienota en de Nota Natuur & Landschapsbescherming), over de ontwikkeling van een stelsel van Nationale Parken. In deze nota wordt de volgende definitie van een Nationaal Park in Nederland geformuleerd (MINISTERIE VAN CRM, 1975): "Een aaneengesloten gebied van tenminste 1.000 ha, bestaande uit natuurterreinen, wateren en/of bossen met een bijzondere landschappelijke gesteldheid en planten- en dierenleven, waar tevens goede mogelijkheden aanwezig zijn voor recreatief medegebruik. In de nationale parken wordt natuurbeheer en natuurontwikkeling geïntensiveerd, natuur- en milieueducatie sterk gestimuleerd en vormen van natuurgerichte recreatie alsook onderzoek bevorderd".

In 1984 kreeg Schiermonnikoog als eerste de status Nationaal Park in oprichting die in 1989 werd omgezet in de definitieve status van Nationaal Park. Tot en met 2006 volgden nog 17 gebieden waarmee het totaal aantal Nationale Parken in Nederland op 20 werd gebracht [figuur 1]. Gepoogd is om alle belangrijke ecosystemen te vertegenwoordigen middels een Nationaal Park. Hiermee mag het stelsel van Nationale Parken in Nederland met recht een staalkaart van de Nederlandse natuur genoemd worden. De oppervlakte

FIGUUR 1

Ligging van de nationale parken in Nederland (bron: Cartografie

FIGUUR 2

Vaak dient het beheer kleinschalig te worden uitgevoerd om specifieke natuurwaarden in het Nationaal Park in stand te kunnen houden (foto: A. Lenders).

loopt uiteen van 1.500 ha (De Grote Peel in Noord-Brabant/Limburg) tot 37.000 ha (Oosterschelde in Zeeland). De totale oppervlakte van de Nederlandse Nationale Parken is ruim 100.000 ha.

DE OPRICHTING VAN NATIONAAL PARK DE MEINWEG

In 1980 is de daadwerkelijke voorbereiding om in Nederland tot een stelsel van Nationale Parken te komen, gestart met de instelling van de Voorlopige Commissie Nationale Parken (VCNP). Deze commissie wordt naar haar eerste voorzitter ook vaak de commissie Kleisterlee genoemd. Deze onafhankelijke commissie kreeg als opdracht de minister van advies te dienen over potentie, haalbaarheid, beheer en inrichting van specifieke gebieden als Nationaal Park (VAN WIJK *et al.*, 2003). Van meet af aan is De Meinweg genoemd als potentieel Nationaal Park. Wanneer precies is onbekend, maar ergens in 1984/'85 zijn de eerste voorbereidingen gestart. In het advies van 24 februari 1989 stelt de VCNP vast dat er in De Meinweg goede mogelijkheden aanwezig zijn om het gebied als Nationaal Park in oprichting aan te wijzen, op basis van de grote natuurwetenschappelijke, aardwetenschappelijke en landschappelijke waarden, specifieke mogelijkheden voor recreatief medegebruik en de bijzondere internationale aspecten (VOORLOPIGE COMMISSIE NATIONALE PARKEN, 1989). In het advies wordt uitgebreid ingegaan op de begrenzing, beheer, recreatieve aspecten, voorlichting en educatie en internationale aspecten. Daarnaast adviseerde de VCNP een Overlegorgaan samen te stellen en daarin de overheden en instanties die direct betrokken zijn te laten vertegen-

woordigen. Het Overlegorgaan werd met het opstellen van een Beheers- en Inrichtingsplan een eerste taak mee gegeven. Op 27 april 1990 was de aanwijzing als Nationaal Park in oprichting (i.o.) een feit.

Definitieve aanwijzing

De status van 'in oprichting' duidt op een experimentele periode waarin het Overlegorgaan de gelegenheid heeft om plannen, taken en functies op elkaar af te stemmen en op grond daarvan een Beheers- en Inrichtingsplan

voor het Nationaal Park op te stellen. Van de VCNP heeft het Overlegorgaan de opdracht meegekregen datgene te doen wat een inrichting en beheer van het gebied bevordert overeenkomstig de doelstellingen van een Nationaal Park. In maart 1993 is dit Beheers- en Inrichtingsplan verschenen (HABITAT-ECOPLAN, 1993). Met de goedkeuring van het plan stelde de minister van LNV definitief De Meinweg op 1 juni 1995 in als Nationaal Park. Met circa 1.700 ha behoort De Meinweg samen met De Grote Peel tot de twee kleinste Nationale Parken van Nederland.

Samenstelling Overlegorgaan

Met de instelling van De Meinweg als Nationaal Park in 1995 heeft de minister tevens de samenstelling van het Overlegorgaan bepaald. Het Overlegorgaan van Nationaal Park De Meinweg bestaat uit vertegenwoordigers van:

- 1 Staatsbosbeheer;
- 2 Gemeente Roerdalen;
- 3 Provincie Limburg;
- 4 Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit;
- 5 Waterschap Roer en Overmaas;
- 6 NV Waterleiding Maatschappij Limburg;
- 7 Kleine particuliere eigenaren;
- 8 NV Nederlandse Spoorwegen.

Het Overlegorgaan wordt aangestuurd door een onafhankelijke voorzitter, bijgestaan door een secretaris. Sinds 1996 is deze secretaris gestationeerd bij de provincie Limburg. De heer L. Douven was de eerste voorzitter van Nationaal Park De Meinweg. Na zijn overlijden in 2000, werd hij opgevolgd door mevrouw J. Kersten. Zij is momenteel nog steeds voorzitter van het Nationaal Park. Sinds 2003 zijn het IVN Consulentenschap Limburg en de heer A. Lenders benoemd tot adviseur van het Overlegorgaan.

Organisatie Nationaal Park

Het Overlegorgaan is het orgaan van het Nationaal Park

FIGUUR 3

Het bevorderen van extensieve natuurgerichte recreatie vormt een belangrijk doel van Nationale Parken. Recreatie mag echter nooit afbreuk doen aan de bestaande natuurwaarden

FIGUUR 4

Nationale Parken hebben een belangrijke functie bij natuur-educatie. Het zorgt voor een duurzaam draagvlak voor effectief natuurbeleid (foto: Staatsbosbeheer).

waar in gezamenlijkheid en consensus besluiten worden genomen. Zij is verantwoordelijk voor de opstelling en uitvoering van het Beheers- en Inrichtingsplan. Ook stelt zij jaarlijks het bestedingenplan vast. Het Overlegorgaan laat zich adviseren door twee werkgroepen, de werkgroep Natuur, Onderzoek en Beheer (NOB) en de werkgroep Educatie en Voorlichting (E&V).

In de werkgroep NOB hebben de beheerders zitting onder onafhankelijk voorzitterschap van de heer A. Lenders. De werkgroep is belast met de samenstelling van het bestedingenplan, het organiseren van een periodiek uitvoerdersoverleg waarin praktische zaken rond het beheer worden afgestemd en het organiseren van speciale bijeenkomsten. Deze speciale bijeenkomsten zijn inhoudelijk van aard en gaan over specifieke en actuele thema's waarbij ook externe deskundigen en belangstellenden worden uitgenodigd.

De werkgroep E&V coördineert en organiseert het beleidsveld educatie en voorlichting. De educatie en voorlichting worden verzorgd door het IVN Consulentschap Limburg in nauw overleg met de beheerder van het bezoekerscentrum. Daarnaast is Staatsbosbeheer en de gemeente Roerdalen vertegenwoordigd in deze werkgroep. Ook stelt de werkgroep V&E het deel van het bestedingenplan met betrekking tot de educatie en voorlichting samen. De werkgroep staat onder voorzitterschap van het IVN Consulentschap Limburg.

Daarnaast is sinds 2004 nog een gebruikersgroep actief onder voorzitterschap van de gemeente Roerdalen. Deze gebruikersgroep, met vertegenwoordigers van alle belangrijke groepen van gebruikers van het Nationaal Park, is voor het Overlegorgaan een klankbord waarin informatie-uitwisseling rond het Nationaal Park centraal staat. Ook kan aan de gebruikersgroep advies worden gevraagd dat het Overlegorgaan bij haar besluitvorming betreft.

DOELSTELLINGEN

In 2005 is voor Nationaal Park De Meinweg een nieuw Beheers- en Inrichtingsplan goedgekeurd door de minister van LNV (BURO HEMMEN, 2002). Dit Beheers- en Inrichtingsplan heeft als titel "De overtreffende trap", refererend aan de bijzondere status van het gebied en de geologische ondergrond van breuken in de aardkost die hebben geleid tot sprongsgewijze hoogteverschillen van het aardoppervlak. In dit plan zijn de doelstellingen voor het Nationaal Park geformuleerd en zijn actielijsten ter realisatie van deze doelen opgenomen. De volgende hoofddoelstellingen zijn leidend voor het Overlegorgaan:

FIGUUR 5

Met behulp van onderzoek wordt het beheer van het Nationaal Park verder geoptimaliseerd en worden de effecten van uitge-

1 Natuur, landschap en cultuurhistorie [figuur 2]:

- het behouden en ontwikkelen van De Meinweg als belangrijk kerngebied binnen de ecologische hoofdstructuur in aansluiting op robuuste ecologische verbindingsmogelijkheden met andere kerngebieden in Noord- en Midden-Limburg alsook in Duitsland;
- het behouden en ontwikkelen van de landschapsecologische systeemkenmerken van De Meinweg, die in hoofdzaak worden bepaald door het trapsgewijze schollenlandschap en de daarin uitgesleten beekdalen;
- het behouden en ontwikkelen van de waarden op het gebied van natuur, landschap en cultuurhistorie die aan bovenstaande kenmerken zijn gekoppeld.

2 Natuurgerichte recreatie [figuur 3]:

- het behouden en ontwikkelen van de mogelijkheden voor natuurgericht recreatief medegebruik en beleving van deze waarden, voor zover die waarden daardoor niet worden aangetast.

3 Educatie en voorlichting [figuur 4]:

- het door middel van gerichte educatie, voorlichting en communicatie vergroten van kennis en inzicht van en waardering voor de betekenis en waarden van het Nationaal Park;
- het door middel van gerichte (ondersteunende) voorlichting en communicatie vergroten van draagvlak voor en betrokkenheid met het beleid en beheer ter bevordering van die betekenis en waarden.

4 Onderzoek [figuur 5]:

- het ruimte bieden aan (wetenschappelijk) onderzoek indien dit

- geen afbreuk doet aan de hiervoor genoemde doelstellingen;
- het ondersteunen van onderzoeken die relevant zijn voor (keuzen met betrekking tot) beheer en inrichting van het Nationaal Park, waarbij evenmin de overige doelstellingen geschaad mogen worden.

MIDDELEN

Financiële middelen en uitvoering

Net als ieder ander natuurgebied wordt ook De Meinweg beheerd door de terreineigenaren of beheerders met inzet van de reguliere financiële middelen voor natuurbeheer. Extra ten opzichte van vele andere gebieden is de samenhang in beheer en recreatiebeleid tussen de verschillende terreineigenaren. Het Beheers- en Inrichtingsplan is daarbij het leidend en bindend element. Ook extra ten opzichte van vele andere gebieden, is de structurele aandacht voor educatie. Van de middelen van het Nationaal Park wordt een speciale coördinator Educatie en Voorlichting betaald, gestationeerd bij het IVN Consulentenschap Limburg.

Om alle extra activiteiten te financieren beschikt het Nationaal Park over een jaarlijks budget. In 2007 bedraagt dit € 203.000,-. Naast middelen voor het functioneren van het Overlegorgaan is de besteding van deze middelen voor de periode 2007-2009 over de vier hoofddoelstellingen verdeeld [zie tabel 1].

Bezoekerscentrum

Een belangrijke schakel in het functioneren als Nationaal Park is de komst van het bezoekerscentrum aan de entree van het Meinweggebied nabij Herkenbosch. Dankzij een goede samenwerking tussen met name Staatsbosbeheer en de gemeente Roerdalen is dit centrum er gekomen. Het is nu een belangrijk startpunt voor recreanten en het is essentieel voor de informatievoorziening voor vele bezoekers van het Nationaal Park. Tevens vervult het een cruciale rol in het geven van educatie en voorlichting aan bezoekers en scholen.

	2007	2008	2009	Uitvoerende partners
1. Natuur- en landschapbeheer	36%	24%	30%	1,2,3
2. Natuurgerichte recreatie	13%	16%	13%	1,2,3
3. Educatie en voorlichting	38%	38%	38%	4,1
4. Onderzoek	3%	11%	10%	5,6
Functioneren Overlegorgaan	4%	6%	4%	6
Overig	6%	5%	5%	1,2,3,4,6

TABEL 1

Verdeling van de middelen verdeeld over de vier hoofddoelstellingen en het functioneren van het Overlegorgaan in percentages voor Nationaal Park de Meinweg, 1: Staatsbosbeheer; 2: Gemeente Roerdalen; 3: kleine particulieren eigenaren/Bosgroep Zuid-Nederland; 4: IVN Consulentenschap Limburg; 5: Natuurhistorisch Genootschap in Limburg en 6: Overlegorgaan.

Samenhang

Een van de belangrijkste uitdagingen waar het Overlegorgaan voor staat is op welke wijze het Nationaal Park De Meinweg zich in de streek positioneert. Daarmee wordt niet alleen het landschap met de diverse natuurontwikkelingsprojecten en ambities bedoeld, maar ook bijvoorbeeld het economische landschap. Op welke wijze zullen economische dragers in de regio zich ontwikkelen en welke rol en betekenis vervult het Nationaal Park daarin? Op welke wijze ontwikkelt de landbouw zich, blijft de recreatiedruk toenemen, worden recreatieondernemers steeds belangrijkere economische dragers in Midden-Limburg? Allemaal vragen die in de komende tien jaar actueel blijven en worden. Het Nationaal Park is een belangrijke partner in deze ontwikkelingen en wil in de komende jaren ook nadrukkelijk haar steentje aan deze processen bijdragen.

De vele kansen maar ook noodzaak tot afstemming op het vlak van onder andere natuurbeheer en recreatie liggen niet alleen in de Nederlandse omgeving van De Meinweg, maar ook aan Duitse zijde. Het zorgvuldig opbouwen van contacten met onze oosterburen is dan ook een speerpunt in de komende jaren voor het Overlegorgaan.

Summary

DE MEINWEG NATIONAL PARK: HISTORY, ORGANISATION AND OBJECTIVES

In 1995, the Dutch government designated the area known as 'De Meinweg' as a National Park. It is currently one of the twenty National Parks in the Netherlands. The National Park has a surface area of 1700 ha and 70% of it borders on German territory. The main objectives of a National Park are nature conservation, nature-oriented recreation, education and research. The committee responsible for establishing the objectives for the park includes representatives of all landowners, the local, provincial and national governments and the regional water management authorities. To carry out its activities, the com-

mittee has an annual budget of € 2,000,000. The visitors' centre is an important element in implementing the park's recreational policy and education programmes. One of the most important goals for the National Park in the next ten years will be to collaborate with various partners within and outside the reserve to create a vital and sustainable landscape in the wider area surrounding the National Park, including parts of Germany.

Literatuur

- ANDREASEN, C., L.A. ANGANTYR & C. BAY, 1991. Nature Conservation in Greenland. Attuakkiorfik.
- BUIRO HEMMEN, 2002. De overtreffende trap. Beheer en Inrichtingsplan Nationaal Park De Meinweg. Buro Hemmen, Randwijk.

- HABITAT-ECOPLAN, 1993. Nationaal Park i.o. De Meinweg Beheers- en inrichtingsplan. Doelstellingen kader. Habitat-Ecoplan BV, Willemstad.
- MINISTERIE VAN CRM, 1975. Advies van de Interdepartementale Commissie nationale parken en nationale landschapsparken. Deel I Nationale Parken. Ministerie van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk werk, Den Haag.
- SOLOMON, D & J. WILLIAMS, 1991. Birdwatch Zimbabwe. Harare.
- VOORLOPIGE COMMISSIE NATIONALE PARKEN, 1989. Nationaal Park in oprichting De Meinweg. Advies van de Voorlopige Commissie Nationale Parken. Ministerie van LNV, 's-Gravenhage.
- WIJK, M.N. VAN, C.J.M. VAN VLIET & H. VAN BLITTERSWIJK, 2003. Nationale Parken in Nederland. Bouwstenen voor het duurzaam voortbestaan van een kwalitatief hoogwaardig stelsel van nationale parken. Rapport 795. Alterra, Wageningen.